

Соколёнок

1/2018

январь-февраль

Къарчыгъа

РЕСПУБЛИКАНЫ ЯШЛАР УЧУН ЭКИ АЙДА БИР ЧЫГЪАГЪАН ЖУРНАЛЫ

Дагъыстанны гележеги

Аявлу „Къарчыгъо бизми“ Янгы йылын къутло и биз!

Иърокълагъа
уз, „Къарчыгъо“!

Алия, Руслан Алиевлер

Мусагъы Камал Абуков жыяллары

Бугюн дарсдан сонг Мусалагъа баргъан эдим. Ол ашюйню алдында, гюнжувакъда темирлер, тел гесеклер, келпете-чөкючню де яйып олтургъан. Ону уллу усталаны йимик хырслар салагъан гиччи такъта къутугъу бар.

– Не этесен? – деймен Мусагъа.

– Воллагъ, не болажагъын чы билмеймен, тек хыялым – бешик этмек, – дей Муса.

– Темирден бешик боламы? – деймен мен.

– Вилемисен, мен электрический бешик этме сюемен.

– Электрический?

– Дюр чю дагъы, ток булан ишлейген.

Мусаны гиччи иниси бар. Кёп йылавуч яш. Муса кант эте бола.

– Йылагъандокъ. Кнопканы басып къояжакъман, чайкъалып туражакъ юхлагъынча, юхлагъанда – тайдыр. Битди шону булан, – деп кеплене Муса озюню хыялларына.

– Нечик этесен дагъы ону? – деп сорайман.

– Этегени къыйын, – дей Муса, – тек хырс етишсе чи бажарыла эди. Эки уллу макънатис герек...

Шо мюгълетде терезеден башын чыгъарып ону анасы:

– Яш йылай, тарыкъсыз затланы къююп, огъар къара, – деп къычырды.

– Гёресен чи, бир зат этме къоямы гененип, – деп, Муса пушургъана туруп, уйге гирди.

Бешикни шо этме де этер. Этип къойса чы Муса уллу алим бола-жакъ эди. Неге тюгюл де, бизин гъукуматда ток булан ишлейген олай бешиклер бир ерде де ёкъдур. Сав дюньяда ёкъ буса да ярай. Ол

этме къарайгъан пайдалы иш чи дюр, амма гертиси, бизин къурум-гъа кыйышмай. Бешик этмек – игитликми дагъы? Бешик булан доланмакъ, яшгъа къарамакъ – къызланы иши.

Агъач гесдик

Бугюн Сулейман да, мен де бизин ажайны хоншусунда турагъан Магъия деген къызгъа агъач гесдик. Битгенде о бизге:

– Кёп савболугъуз, чай ичме гиригиз, – деп къаныкъды.

– Чай ичип де турмайбыз, – деди Сулейман. – Биз гетер эдик, сен кыйын гёрмей справка берсенг.

Магъия тамаша болуп:

– Не справка? – дей.

Сулейманны мурадын мен шосагъат англадым.

– Биз агъач гесгенге справка. Шону гертилеп.

– Не этесен ону? – дей Магъия.

– Тарыкъ бизге, – дей Сулейман.

– Нечик язагъанны мен чи билмеймен, – дей Магъия къолларын яйып.

– Мен язсам, къол саламысан? – дей Сулейман.

– Яз, шонча да тарыкъ буса, – деп кюлей Магъия.

Сулейман кисесинден блокнот чыгъарып, тобугъуна да салып, язма айлана. Ол гъар сёзге тындырыкълы кюйде ойлаша.

Магъиягъа къол да салдырып, Сулейман справканы костюмуну кисесине сугъа. Ол бу кагъызны Садюрге тапшуражакъ. Биз этген ишлени, жыйынланы, къарарланы, Садюр боямыш жылтлы тетрадгъа язып ала. Документлер жыягъан ону папкасы да бар. Шо папкада булай хыйлы справкалар бир-бирине тиркелип битген.

Сюзеген гамишиге

къаршы

Бугюн булай иш болду. Тувар юртгъа гирип гелегенде, тебенги авулдагъы Патиматны яшы къолунда чубугъу да булан къапусуну алдында эретуруп тура эди. Бирден къарап йибердим, Алевдинлени сюзеген гамиши, башын булгъай туруп, яшны устюне багъып геле. Яш буса бир зат да англамай, иржайып чубугъун силлей. Шонда мен эс табып, къолумдагъы таякъны бек де къысып, чабып гамишни алдына чыкъдым. Ол гезлерин агъына айландырып, башын булгъап, сюзме сююп устюме юрюдю. Мен тайышмадым. Гамиш алгъа талпынды. Сонг мен ону къаншавуна къарап таякъны салышдырдым. Гамиш башын булгъады ва елигип устюме тебинди. Мен дагъы да урдум, гамиш дагъыдан-дагъы гъакиди. Мен ураман – гамиш башын булгъап устюме юрюй. Къулагъыма адамланы тавушлары чалынды, къатын сеслер эшитилди, бирев гъуя салды. Мен буса гамишни агъына айлангъан гезлерин ва чанчгъылар йимик ойнайгъан мююзлерин тюгюл гёрмей, шавх гелген адамны гъалына тюшюп, гъайванны башын тюемен. Ахырда гъайван башын бир якъгъа бурду ва ёлдан тайышды.

Къучагъында яш да будан сыпаты къачгъан Патимат гелип мени къучакълады, устюбюзге яшлар, уллулар жыйылды.

– Гъали къояжакъ о яман кююн, – деди уллулар, гамишни эсгерип.

– Нарыстаны устюне чабармы бираз да ягъы бар зат?!

– Чаба чы, билмеймен, къыл къалды яшны мююзлерине илип къойма.

Шо арада Патимат уйден хаба булан сув алып чыкъды.

– Ич, – деп узатды магъа. – Юрегинг солкъ болсун.

Сувну къоркъгъанда ичире. Шо саялы да мен ичмедим. Сыр билдирме негер тарыкъдыр?

*Дагъыстанны халкъ язывчусу,
улли алим Убрагъим Керимовну эсделигине*

Нуреклерде яшайсеам

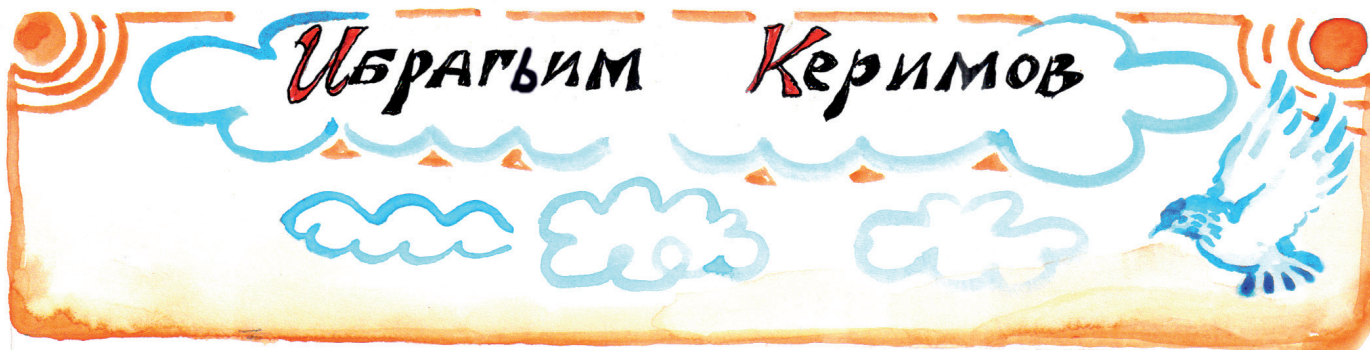
Уллатамны сые эдим,
Сав дюнъяны малындан.
Бети, гелиш, турушу
Таймай бир де алдымдан.

Мени гөргени булан,
Иржайма башлай эди.
Гёзлерини ялыны,
Учгъунлар ташлай эди.

Кёп сые эдим мен ону,
Ичимдеги жанымдан.
Ол дюнъядан гетген сонг
Кюсдюм дюнъя малындан.

Абдуллаев Сиражутдин

Ибрагъим давда болгъан
Ана Ватанын якълап,
Халкъына яшав берген
Фашист душмандан сакълап.

Авур яра тийсе де,
Аякъдан къаны агъып,

Бюдюремей талпынгъан
Юреги алгъа багъып.

Жанын-къанын аямай
Ябушгъан душман булан,
Юз йылларда бир тува
Шолай къагъруман улан.

Акаева Асият, 9 «в» кл.

Атыгъызыз унутулмас

Ата юртун, озъ элин
Абурламакъ дюр сыйлы.
Булай къоччакъ уланлар
Юртубузда бар хыйлы.

Жюнгютейни ичинден
Чыкъгъан уллу алимлер,
Шаирлер, язывчулар,
Йыравлар, муаллимлер.

Шолай белгили адам
Яшагъан арабызда.
Ибрагъим Керимовну
Билебиз барыбыз да.

Нече тюрлю асарын
Мактапда биз гечгенбиз.
Игитлерине ошاپ,
Сырларыбыз чечгенбиз.

Эли ва халкъы учун
Чалышгъан къалам булан,
Наслулагъа ругъун, гючюн
Багъышлагъан бу улан.

Юртубузну абурун
Гетерген кекге багъып.
Суратына къарасам,
Гезъяшым гете агъып.

Гез алдымда келпети,
Эсимде сабур сёзю,
Йылы кюйде иржайып,
Къарайгъан эки гезю.

Озю ёкъ, амма аты
Унутулмас муаллим,
Элин белгили этген
Бизин пагъмулу алим.

*Мехтиева Умухайир,
Жюнгютей юрт*

Ибрагъим Керимовну эсделигине

Йыллар оьте ташгъын сув йимик агъып,
Бир бурулуп къарамайлы артына.
Яхшы адам дюньялардан гетсе де,
Аты къала эсделикге артында.

Къумукъ улан, халкъы учун яшагъан.
Ер этмеген тувгъан элин, намусун.
Эсде ёкъда башлангъанда Ватан дав,
Давгъа барып кютген ол эр намусун.

Аз боламы къыйынлар дав ёлларда,
Ватан давдан оьлмей сав да гелген ол.
Сав болмайлы давлар салгъан яралар,
Къарт гёзлени сувланып да гёрген ол.

Юрегинде болмагъан гъеч оьктемлик,
Не заманда бек сабур, бек саламат.
Яшав ёлу ону негъакъ оьтмеген,
Оьмюрюнде къазанмагъан яман ат.

Къартлыкъ гелип оьтген сайын йыллары,
Васиятлар кёп этиле яшына.
Шу деп айтма гъёкюнчю къалмагъандыр,
Ол яшавун йибермеген бошуна.

Халкъ арада яхшы аты айтыла,
Унутулмас асил аты бар ону.
Китаплары охуп тоюп болмайгъан,
Эсделиги Ибрагъим Керимовну.

Салимова Сурия, муаллим

Тез гетдинг арабыздан

Нече де кёп суюе эдик,
Агълубюзню атасын.
Гёрмегенбиз биз ону,
Яшавда гъеч хатасын.

Алгъыш тилей тура эдик,
Кёп узакъ яшасын деп,
Оьзюнден сонгулар да,
Оьзюгер ошасын деп.

Яшав шолай зат экен,
Оьзен сувдай агъагъан.
Заманы етишгенде,
Терезенгни къагъагъан.

Билмей эдик шонча да,
Шолай тез гетегенни.
Аявлу атабызгъа,
Шолай гюн етегенни.

Не этербиз дагъы энни?
Чыдамасакъ пайда ёкъ.
Биздейлеге ошагъан,
Бу дюньяда къайда ёкъ?

Юбилейинг къутлама,
Жыйылгъанлар сав болсун.
Уллу булан гиччини,
Оьмюрю узакъ болсун!

*Абдуллаев
Сиражутдин Абдуллаевич*

Твайбулла Давутов

Янгы йыл гелегенде

Агьмат Янгы йылны къаравуллап олтурган. Янгы йыл гече сагьат он экилерде гележек деген анасы. Агьматны юхусу да геле, юхласа савгьатлардан къуру къаламан деп де къоркъа. Оланы Сувукъмурза алып гележек. Шо саялы анасына:

– Мама, Янгы йыл гечигип къалса? – деп сорай Агьмат.

– О бир заманда да гечикмей, – дей анасы.

– Янгы йыл юрюп гелеми?

– Он эки ай ёл юрюп геле.

«Кёп йыракъдан геле экен чи дагьы! Мен шонча заман юхламай туруп боларманмы?» – деп ойлаша туруп, Агьмат, озю де билмеген кюйде, юхлап къала.

Агьматгъа йыракъ тавлардан, авлакълардан, озенлерден оьтуп гелеген Сувукъмурза гёрюне. Ону уьстюнде акъ тону, башында акъ бёркю, инбашында хуржуну бар. Аста булан уьфюрюп, якъ-якъгъа къар учгъунлар себелей туруп геле, ону ягъында Къарбийке де бар.

– Янгы йылгъа Агьматлагъа гечигип къалмагъай эдик, чалт юрююк, къызым, – дей Къарбийкеге Сувукъмурза.

Чалт юрюйлер. Юрюй, юрюй, юрюй, туруп, Апрелькъызыны къаласына етишелер. Апрелькъызы буланы эс этип:

– Вуя, Сувукъмурза, бу недир сиз этеген? Тереклер янгы бюрленип, от яшгъарып тура. Бары да

къыйынымны уьшютюп къоямысыз? – деп, Сувукъмурзаны да, Къарбийкени де бир уьйге гийрип, ай гетип, Апрелькъызы буланы чыгъарып:

– Муна сизге менден савгъат, – деп бир къызыл чечек бере.

– Не арив чечекдир! Агьматгъа савгъат этербиз, – деп, Сувукъмурза чечекни хуржунуна сала.

Май, июнь, айлар да, буланы озьлерден оьтме къоймай сакълап, гетегенде савгъатлар да берип йиберелер.

Юрюй, юрюй, юрюй туруп, булар Июльханымны къаласына етип къалалар. Къаланы гюнтувуш яны сари денгиздей толкъунланып турагъан будай авлакълар, къуш фермалар, емиш бавлар. Авлакъда комбайнлар будай ора. Будай ташыйгъан машинлер олай да, булай да токътавсуз оьтелер. Кёкде къушлар чарнай. Бавларда охувчу яшлар, аналарына кёмек этип, емиш чёплей.

Авлакъда тер басып ишлеп турагъан Июльханым, Сувукъмурзаны да, Къарбийкени де эс этип:

– Булай алгъасап нечик чыкъдынг, Сувукъмурза? – деп сорай.

– Янгы йылгъа Агьматлагъа гечигип къалмайкъ деп...

– Агьмат гъали бавларда анасына кёмек этип ишлеп тура. Гъали сизге, мени айым битмей туруп, о янгъа оьтме ярамай, ишни лап да къызгъын заманы. Сизге де пайдалы

иш тапшурайым, – деп, Июльханым буланы бир уллу складгъа гийире. Складны ичи этден, бишлакъдан, тюрлю емишлерден тыгъылып толгъан.

– Шундагъы затны, бузулма къоймай, салкъын этип туругъуз. Мени айым битгендокъ, мен сизин ёлгъа саларман, – деп, буланы уьстюне кирит де уруп, Июльханым ишине гетип къала.

Сувукъмурза, складдагъы байлыкъгъа къарап:

– Воллагъ, герти айта Июльханым. Халкъны бу алапат байлыгъы, тѣкген къыйыны бузулма ярамас, – деп уьфюрюп, складны ичин салкъын этме башлай.

Арадан бир хыйлы заман гете. Июльханым, етишип гелип, буланы къыргъа чыгъара. Сувукъмурзаны хуржунуна янгы будайны экмегин, бишлакъ къалач, йымырткъалар, емишлер сала.

– Агъматгъа кѣп савгъатлар болду! – деп сюуне Сувукъмурза.

– Эшитдингми Июльханым айтгъанны? Агъмат, анасына кѣмек этип, сав яз бавларда ишлеген. Огъар гъалал булай савгъатлар! – деп сѣйлене туруп юрюйлер.

Юрюй булар, юрюй, юрюй. – Гюзбийни къаласына етишелер. Къапудан Гюзбий чыгъып:

– Замансыз гелгенсиз! Гѣрмеймисиз, этилмеген ишибиз нечакъы бар. Гъайван-малгъа къышгъа болар чакъы ем гъазирленмеген, – дей булагъа.

– Язда салкъында кѣп ятгъансандыр! Мени дагъы токътамагъа заманым ёкъ! – деп, Сувукъмурза салкъын ел уьфюре башлай. Тереклер чайкъала, япыракълар саргъайып тѣгюле.

– Шо бойлагъа къырав сал, – дей Къарбийкеге Сувукъмурза.

– Мен тавлагъа, тюзлеге къар себелейим. Авлакъда къар кѣп болса, ашлыкъланы тюшюмю арта...

– Энни шагъарлагъа, юртлагъа къар салайыкъ. Яшлагъа чана

чапмакъ учун да къар тарыкъ, — деп, Сувукъмурза бирден-бир гючлю уьфюре, лопа-лопа къар себе-лей. Сонг боран гётериле. Тереклер чайкъала, багъанагъа тартылгъан теллер зувуллай. Уьйлени терезелерин тюрлю накъышлы буз яба.

Шу заман Сувукъмурза кёкге багъып уьфюрюп, бир гесек ерни булутун ачып, юлдузлагъа къарап:

— Янгы йылгъа етишмеге эки минутубуз къалгъан. Агъмат бизин къаравуллайдыр. Муна оланы уьйлери де, — дей.

Янгы йыл гелмеге бир нече секундлар къалып, Агъматны атасы да, уллу къызардашы да, Сувукъмурза да, Къаркъыз да болуп, уьйге гирелер, Олар булан исси уьйге къышны къалын пусу да гире. Эшиклени ачылгъан тавушуна Агъмат уяна.

— Йылынг къутлу болсун, Агъмат! — дей атасы, тавушун алышдырып, хуржунуна харманып, савгъатлар чыгъара туруп.

Агъмат, савгъатланы алып:

— Экмек къайда? Уллу бишлакъ, емишлер къайда? — дей.

— Олар муна, яшым, столда. Тилип-тилип салгъанбыз, емишлер де бар, жанынг не сюе? — дей анасы.

— А, къызыл чечек къайда?

— Къызыл чечек? — деп, Сувукъмурза да, Къарбийке де бири-бирине тамаша болуп къарайлар. Анасы буса, сав яз чечек ачмагъан терезедеги роза гюлге бурулуп, ону къыпкъызыл чечегин биринчи керен гёрюп:

— Вуя, гюлюбюз Янгы йылгъа чечек ачгъан! Она чы, балам, — дей.

— Гъурра! Тюшюм тюл болду! — деп къычырып йибере шонда Агъмат.

Магьаммат Атам Къадиров айтды

Бир гюню эди гюзю,
Чарс басып бар авлакъны,
Гёрюнмеге къоймайгъан
Он абат ари якъны.

Шо яман гюн авлакъгъа
Бузавум гетген эди.
Атам магъа: «Сен шону
Излеп табып гел», – деди.

Мен айтдым: «Баражакъман,
Токъта, чарс ерден тайсын,
Ареклер гёрюнмей чи,
Гюн чыгъып шавла яйсын!»

Атам айтды: «Бар, ерлер
Гёрюнюп турмай гьаман.
Ерни чарс къаплагъан деп,
Къоркъма тюшмей гьеч заман.

Сен алгъа баргъан сайын,
Алдындан чарс къачажакъ,
Алгъан гьар бир абатынг
Янгы ерлер ачажакъ».

Мен терекдем уялдым

Яллав гюн, терлеп-бишип,
Геле эдим арекден,
Орман ёлда башыма
Шаптал тюшдю терекден.

Башым оьрге гётерип,
Сююнюп-къувнап къалдым,
Тюбюнде таныш ташны
Гёргенде бек уялдым.

Етти-сегиз йыл алда,
Бир шаптал къум тюшюрюп,
Батдыргъан эдим ерге
Мен шу таш булан уруп.

Этген хатирсиз ишим
Муну эсинде къалгъан,
Масхара-герти булан
Менден ачувун алгъан.

Аявлап гёмген бусам,
Къумун шаптал терекни,
Бугюн уялыв гыслер
Къысмас эди юрекни.

Эки арслан
Къоян тутгъан.
Къоян пайлавда
Болмай гелишип,
Булар отлавда
Башлай эришип.
Тюлкюню гёрюп,
Бара арекде,
Ондан сорайлар:
– Не этме герек? – деп.
Питне салмагъа
Сююп арагъа:
– Игит алыр, – дей
Тюлкю олагъа.
Арсланлар йыгъа
Бири бирисин,
Сыдыра, юлкъа
Этин, терисин.
Булар йыгъыла
Къангъа боялып,
Тюлкю ёюла
Къоянны алып.

ЯШЛАНЫ ЯРАТЫВЧУЛУГУ

Мени гиччи хоразым

Аминат Пирбудагова

Мени гиччи хоразым
Алтын тюсде йыртыллай,
Артымдан чабып юрюй,
«Къокъ-къокъ!» деп пыртыллай.

Эртен тез уянаман,
Бавгъа багъып къарайман,
«Къокъогъум, къайдасан»? – деп,
Ойнама чакъыраман.

Хоразым тийме къоймай
Йыртыллайгъан устюне,
Бавда чабып айлана,
Гъар-бир отгъа тюртюне.

Мени ала хоразым
Танг къатгъандокъ туражакъ,
Терезетюпге гелип,
«Къокъокъ!» деп къычыражакъ.

Минара Кинжирова

Ана

Бизин уюбюзде
Гъар заманда гюн чыкъгъан,
«Неге»? – деп сорасагъыз,
Азиз анам иржайгъан.

Анамны иржайыву
Абзар-уйню толтура,
Ана бар ожакъларда
Чыракълар янып тура.

Аявлу азиз анам,
Яшавумда герегим.
Бираз заман гѳрмесем,
Пашман бола юрегим.

Нече де кѳп сюемен
Аяларын оьпмеге,
Авлакъдагъы бар гюлню
Аналагъа бермеге.

Мени муаллимим

Мени муаллимлерим барысы да яхшы, мен оланы кѣп суюмен. Гъали мен оланы бирисини гъакъында язма суюмен. Роза Алевдиновна бизге ана тилден дарс бере. Ана тилни билме гъар адам герек. Роза Алевдиновна дарсны бек арив англата. Яшлар бек суюп огъар тынглай. Роза Алевдиновна кѣп йыллар мактапда ишлей. Ол озюню касбусун сую. Роза Алевдиновнаны иш ѳлдашларыны арасында да абуру бар. Ол ана тилден адабият кружокну да юрюте. Кружокда биз шиърулар язма уъренебиз. Роза Алевдиновнагъа мен узакъ оъмюр, савлукъ ва ишинде уьстюнлюклер ѳрайман.

*Девлетмурзаева Валида,
6 «а» кл.*

Мен къарт болгъанда

Заман гетер, къартлыкъ гелер магъа да,
Санап да турмасман гетген гюнлени.
Ойлашма кѣп болур мени заманым
Яшлыгъым къушдай учгъан кюйлени.

Къарт болуп, таянып таякъгъа,
Яшланы яшларын басып баврума,
Оьлчевсюз сюювом яшлагъа бакъгъан
Къартлыкъгъа дармандай къоймас аврума.

Яшларым яхшыгъа айтылса мени,
Яманлыкъ биревге этмесем,
Яшагъан яшавум маънасыз,
Яхшы деп ат къоюп гетмесем...

Мурзаева Валикъыз

КЪЫЗАРДАШЫМА

Сагъа савлукъ ёрайман,
Къызардашым, къызашым.
Балдай татывлу болсун
Гъар ашайгъан сен ашынг.

Кѣп сюемен мен сени,
Насиплимен сен баргъа.
Онгарылып яшавунг
Гъар заман барсын алгъа.

Сагъа къыйын болгъанда
Юрегимден билермен,
Сени гѣнгюнг алмагъа
Тез етишип гелермен.

Идрисова Узюпат.

Молла Насрутдинни эшеги Тас болгъан кюй

Бир керен Молла Насрутдинни эшеги тас бола. Эшекни излей туруп о: – Не яхшыдыр, Аллагъ, сагъа минг макътав, – дей. Адамлар огъар:

– Эшегинг табылдымы, Аллагъгъа разилик билдиресен.

– Табылмады. Шюкюр Аллагъгъа. Эшекни уьстюнде мен болмагъаным яхшы. Мен де тас болуп къалажакъ эдим.

ЭШЕГИМ ЁКЪ

Молла Насрутдинге хоншусу:

Молла, эшегингни бираз замангъа магъа бер, – деп тилей.

– Эшегим ёкъ, – дей Молла Насрутдин. Бу вакъти арандагъы эшек кычыра.

– Эшегим ёкъ дей эдинг. Она чы кычыра.

Молла Насрутдин башын чайкъап:

– Яхари, сен магъа инанамысан, яда эшекге инанамысан?

Мен чи сакъалы акъ болуп турагъан адамман, – деген.

КЪЫЗГЪАНЧЫ

Молла Насрутдинге хоншусу гелип:

– Молла, сююп берсенг, юк ташыма сую эдим, – дей.

– Мен суюпге арпа яйгъанман къурума, – дей.

– Суюпге арпа яйып боламы, – дей хоншусу.

– Бола, бермеге суймей буса

МОЛЛА НАСРУТДИН БАЗАРГЪА БАРА

Молла базаргъа барма онгарыла.

– Магъа шувшув алып гел, – дей яшланы бириси Молла Насрутдинге апасы узатып.

Молла Насрутдин:

– Къалгъанланы чы билмеймен. Сен сызгъаражакъсан, – дей.

Хизри Ильясов жыйгъан.

*Къумукъ тилге
П. Абдуллаева гечюрген*

КЪОКЪАКЪЛАР

Яшым, яшым, яшасын,
Яш балыкълар ашасын!
Бизге кършы душманлар
Къара ташлар ашасын,
Къара гюнде яшасын!
Мени аявлу яшым
Охумагъа башласын!

* * *

Мени яшым яшасын,
Яхшылагъа ошасын,
Бир де намарт болмасын,
Гьалал ашын ашасын!

* * *

Талалы-талалы талай ташым,
Талаларда бичен чалалы яшым,
Тарлава оракъ оралы яшым,
Охумагъа баралы яшым!
Охумагъа баргъан яшым,
Охуп уйге гелген яшым,
Отавлагъа гирген яшым,
Охувну кеп суйген яшым!
Балалары бадырасын,
Яшлары жангырасын!

* * *

– Мишики, мишики, мишики, мав,
– Гъав, гъав!
– Бавда хыяр кишимав,
– Гъав, гъав!
– Алмачыгъым алдылар,
– Гъав, гъав!
– Алып, итге бердилер,
– Гъав, гъав!
– Ит дегенинг кырылсын!
– Гъав, гъав!
– Къарангы уюнуг сырылсын!
– Гъав, гъав!
– Эркеч къазанда къайнар,
– Гъав, гъав!
– Умар тебеде ойнар.
– Гъав, гъав!

– Къаргъаны къанатлары,
– Гъав, гъав!
– Савусгъанны бутлары...
– Гъав, гъав!
– Бир де къалмай, кырылсын,
– Гъав, гъав!
– Бу авулну итлери!
– Гъав, гъав!

* * *

Бишев, бишев, биш-биш,
Ашайгъаны – кишмиш,
Гиегени – ал дарай,
Сен къралгъыр топанай!

* * *

Бишев, бишев, биш, бишев,
Терезебашдан тюш, бишев,
Сен торлагъа атылма,
Балкюместе батылма,
Сибирткини сюйремей,
Олтуруп тур иннемей!

* * *

Бишев, бишев, бишесен,
Тюнгюлюкден тюшесен,
Чий къаймакъны урасан,
Мыйыкъларынг бурасан!

* * *

Ашыкъ ойнадым чикге,
Чикге де тюгюл – бёкге.
Онг билегингден тутуп,
Алып гетейим кёкге.

* * *

Бара-бара, такъа тапдым,
Такъаны ичинде таракъ тапдым;
Таракъны да Энемге бердим,
Энем магъа къамучу берди,
Къамучуну да терекге урдум,
Япыракъны сыйыргъа бердим,
Ичдим, тойдум,
Къалгъанын да бишевлеге къойдум.

Журналгъа гъазирлеген П. Абдуллаева

Мактаплардан хабарлар

неш» деген бийив ансамблде бийилер. Магъачкъала шагъарда оьтгерилеген чараларда ортакъчылыкъ этелер.

Бизин бажарывлу уланларыбыз ва къызларыбыз: Мухтар Казимов, 5 «б» кл. Гульнара Болатова, 4 «б» кл. Разув Мужаева, 4 «в» кл. Алхан Акаев, 4 «в» кл. Магъаммат Расулов, 4 «в» кл., ва башгъалары. Бу яшлар ана тилин

Магъачкъала шагъарны 11-нчи номерли гимназиясыны яшлары ана тилин яхшы биле ва кеп сююп дарслагъа гелелер.

Къумукъ тил дарсланы 11-нчи номерли гимназияда Таймазова Аривжан Салаховна ва Абдурашидова Маккаханум Салаховна юрюте. Муаллимлени ёлбашчылыгъыбулан яшлар гъар йыл кеп сюеген «Къарчыгъа» журналгъа язылалар.

Журналыбызгъа Янгы йылда уллу уьстюнлюклер, журналны охума сюеген кеп охувчулар ёрайбыз.

Бизин гимназияны къумукъ къызлары ва уланлары «Гю-

сюеген йимик, бийивлени де кеп сюе.

Янгы йылда бары да охувчу яшлагъа уллу уьстюнлюклер, савлукъ, парахат ва шат яшав ёрамагъа сюемен.

Абдурашидова Маккаханум Салаховна

Таччи игитлер

Сурадда: Милана Юсупова

Бютюнроссия ватандаш-патриот проектге гёре Россияны игитлери уьлкени гьар тюрлю регионларындан чакьырылгъан 20 яшгъа хас савгъатлар тапшурду. Шо яшлар гиччи чагъына да къарамайлы, уллу къоччакълыкъ гёрсетген.

Яш игитлени арасында Дагъыстандан Бабаюртдагъы орта школаны 3 класыны охувчу къызы Милана Юсупова да шолай савгъатгъа лайыкълы болду.

Обзюне он йыл болагъан Милана хоншу уьйден чыгъагъан тютюнню эс этген. Къоркъмай, яллайгъан уьйге гирип, эки гиччи яшны облюмден къутгъаргъан. Обзюню яшавуна къоркъунчлукъ бар экенине де къарамайлы обзлени тенглилерине кёмекге чапгъан.

П. Абдуллаева

Тарбия, ёл-ёрукълар, саламатлыкъ

Къумукъ халкъ озден хасиятлы, сабур-саламат, тарбиягъа, ёл-ёрукъгъа кёп тергев береген халкъ гъисапда белгили. Шо адатлар-хасиятлар кёп юз йылланы боюнда сынала-топлана, тюрлене, чарлана гелген. Шону учун олар гъали де оз маънасын, агъамиятын аслу гъалда тас этмеген. Шолагъа гёре юрюмек, озюн тутмакъ бир-докъда къыйын иш тюгюл, тек уллу маънасы бар, неге тюгюл адамны тарбиясы, асил хасиятлары барны анив гёрсетип къоя.

Масала, яш олтуруп турагъан уйге уллу адам гирсе, яш эретуруп, олтурма ер берме яда, дагъы болмагъанда, еринден хозгъалмагъа къыйынмы? Озокъда, тюгюл, амма бек анив гёрюне. Автобусда, маршруткада ва шолай башгъаларында чагъы уллу яда сакъат, зайып адамгъа олтурма ер бермек айрокъда анив гёрюне.

Орамда да озюн нечик тутма, нечик юрютме герекни ёрукълары бар: чагъы уллу адам ойтюп бара буса, гиччилер эретуруп яда еринден хозгъалып, баш ийсе, икрам этсе, уллулагъа сый этеген бола ва анив гёрюне. Уллуну ёлун къыркъып чыкъмакъ яда бир нече адам эретуруп, бир-бири булан сёйлеп тура буса яда юрюп бара буса, ола ны эки ярып ортасындан чыкъмакъ да эрши гёрюне.

Не ерде болса да, акъырып, къычырып сёйлемек, окъюртюп кюлемек, сёйлеп турагъанланы сёзюн бёлмек – булар да тарбиясы ёкъну бир белгилери.

Уьюнде де, класда да, авул-хоншулар булангъы аралыкъларда да, къонакълай баргъанда да, къайда да озюн ёл-ёрукълу тутма тюше.

*Абдулгъаким Гъажиев,
филология илмуланы доктору,
профессор*

Алишана Салаватов
Акъ тонлу кыыш гелди

Емишли, йыбанчлы яй,
Билинмей оьтюп гетди.
Кёп явунлу гюзден сонг,
Акъ тонлу кыыш да етди.

Тав-тюзде бар авлакълар,
Къар тубюнде яшынгъан.
Япыракъсыз тереклер
Акъ гийген, алмашынгъан.

Алишанин Салаватов

Мен Бөрүмен

Авлакъланы гёк чепкенли эримен,
Халкълны инжитеген олай бөрүмен.
Гюндюз юхлап гечелер кыдыраман,
Къырда къалгъан туварны сыдыраман.
Къой сиривню гёрсем гъавлап чабаман,
Къойчу къойса, бары да къойну хабаман.
Къотан артдан ташып къойлар аламан,
Къойчу яшлагъа уллу къоркъув саламан.
Къачып чыгъып, объюмню къутгъараман.

Мен аювман

Мен аювман орманларда яшайгъан,
Агъач емишлени авлап ашайгъан.
Къой сиривден чабып къойлар аламан,
Къойчулагъа гъарай къувун саламан.
Къойчу итлер чапса, мен яралайман,
Тишим - тырнагъым булан паралайман.
Къар явгъан сонг анагъымда яшайман,
Язбаш гелгенче юхугъа батаман,
Язбашда мен юхумдан уянаман.

Абузарып Батыров

Шапи уя эте

Шапи ойлады бир гюн
Сыйырткычгъа уя этме,
Тек къуралсыз бажармай
Уяны тамам этме.

Шапи бир гюн тиледи
Атасына шу кюйде:
Ишлеме къурал ёгъун
Бош къалгъан гюню уйде.

Экинчи гюн атасы
Кооперативге барды.
Ондан тарыкъ болагъан
Шапиге къурал алды.

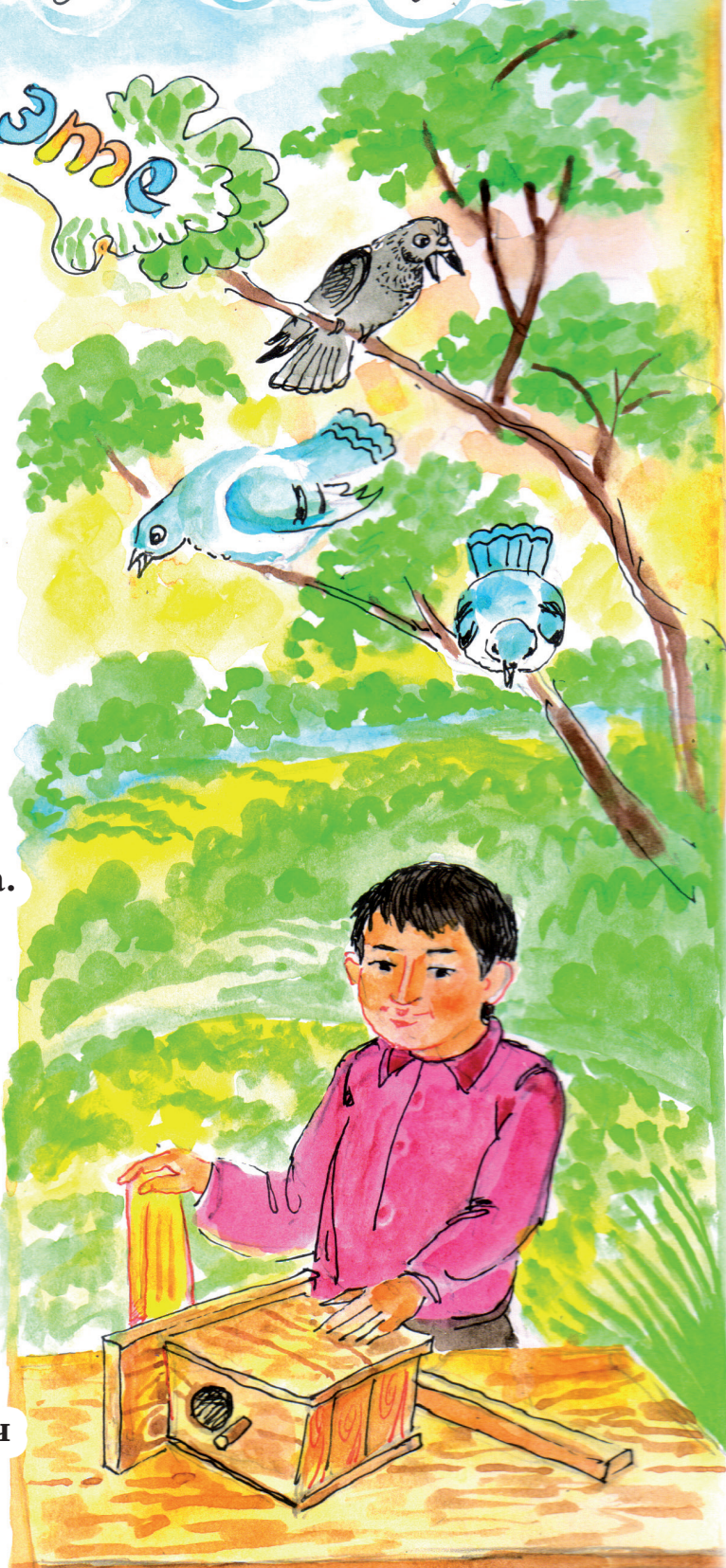
Гъали Шапи уя эте
Сыйырткычгъа къалкыда.
Къаст эте арив этме,
Къолундан гелген чакъы.

Гиччи бычгъы, уьтюргю,
Чёкючде бар, келпет де,
Буланы кёмегинден
Шапи гъали уя эте.

Битип Шапи уяны,
Элтип къалкыгъа салды.
Сыйырткыч да сююнюп,
Уягъа гирип къалды.

Гъар гюн эртен сыйырткыч
Чарнай макътап Шапини.
Овзюне яшамагъа
Шапи этген уюню.

Сыйырткычны гъали арив
Гиччи балалары бар.
Шапиге алгъыш этме
Олар да этген къарар.

Сыйырткыч, жымчыкъ чинкде
Бавгъа пайдалы къушлар.
Булагъа уя этме
Уста гъакылы яшлар.

БИРИНЧИ ГИМНАЗИЯНЫ ОЖУВЧУ ЯШЛАРЫ ЭТГЕН СУРАТЛАР

МАГЪАЧКЪАЛА

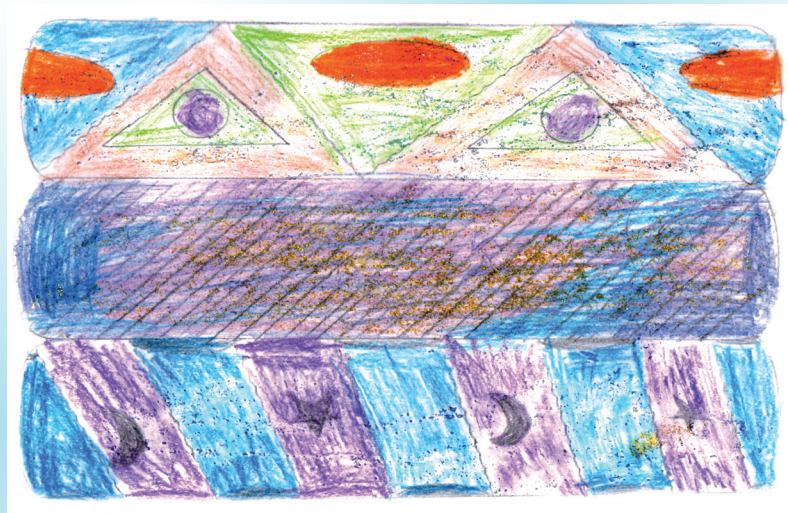
Магъамматова Фарида

Гъажиева Камила

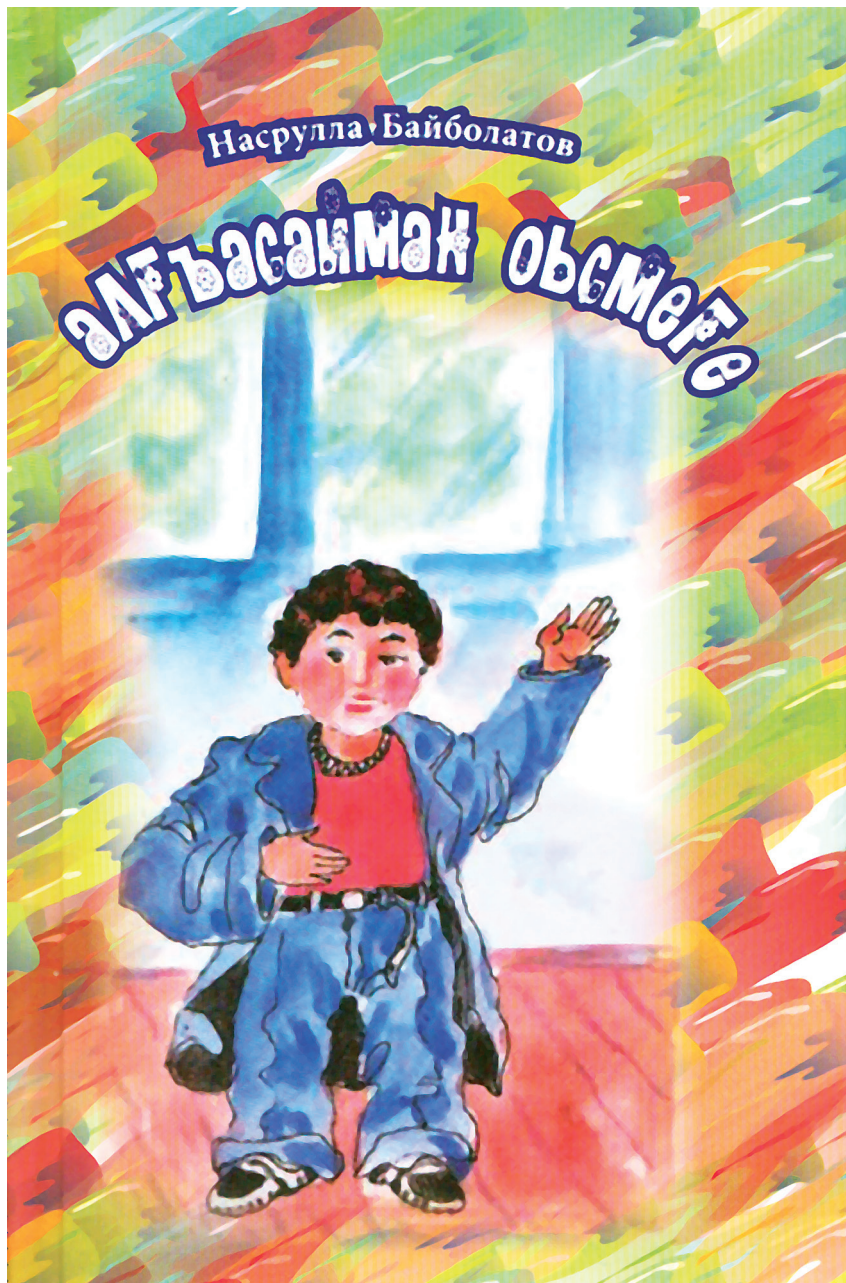

Махтибекова Карина

Гъажиева Камила

Яшланы аламан аламындан гелген шаир

Шиърулары булан таныш болгъанча, мен Насрулланы объюн таныдым. Ол, къысып-къысып гезлерин де, юм-чум этегендей иржайгъанда, бир ажайып шавлалы учгунлар серпегенден бир де башгъа тюгюл эди.

Сююндюм! Ол янгыз яшлар учун язагъан шаир тюгюл, яшланы аламан аламындан гелген шаир! Шиърулары да шону гертиледди.

«Алгъасайман Obsметге» деп ол биринчи китабына ат къойгъаны да негъакъ тюгюлдюр, баики. Гертилей де, объюнню генжелик сигърулу аламын бирден-бир инчеликде, гезелликде герсетме, суратлама – гъар охугъанны, яш болсун, уллу болсун, гёнгюллерине къуюлуп, къаравларын къамашдырып, гъис сёмелерин ругъландырып бажарма къастлы. Яшланы

умутлары уллу бола, муратлары аламланы авлай: «Мен этемен! Мен боларман! Мен!»

Насрулла да шиъруларын чарлама да, гъавалагъа чюйме де бажаражакъ. Аллагъ берген пагъму болгъан сонг о недир?!

Вёре, вёре, Obsметге алгъаса, сонг да, генжелик аламындан чыгъып къалмагъайсан, асырап сакъла! Къанатлы къаламынг къалгъымасын! Талпынма, учма огъар енгиллик берсин Аллагъ! Амин!

*Шейит-Ханум Алишева,
Дагъыстанны халкъ шаири.*

Ямы йымыгыз кутму болсун!

Эрайман сиге:

Савчук

Насип

Уракъ оькюр

Насипи

Болуьгыз!

Абдуллаев Ибрагьим
Магьачкьала, гимназия №8

Соколенок

ISSN0206 - 7943

Къарчыгъа

1/2018

январь-февраль

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:

Министерство печати и информации РД.

Регистрационный номер
ПИ №ТУ05-00348 от 01.12.2016 г. выданный
управлением Роскомнадзора
по Республике Дагестан.

Издается с января 1980 г.

Руководитель – главный редактор

Мурад Ахмедов

Редколлегия:

Ш.Алишева (ред. выпуска)

П.Абдуллаева

А.Абдуллатипов

С.Алиев

С. Мамаева

Т.Зургалова (отв. секретарь)

Худ. редактор З.Даганов

Тех. редактор Т. Лузина

Художник номера М. Муталибов

Формат 60x84 ¹/₈.

Уч. изд. л. 3,29.

Уч. печ. лист 3,26.

Бумага офсетная.

Дата выхода в свет 12.03.2018г.

Тираж 681 экз.

Заказ №161.

Типография:

ООО «Издательство «Феникс».

Адрес типографии:

367018, РД, г. Махачкала, ул. Петра I, 61.

Редакция и издатель: Государственное
бюджетное учреждение Республики
Дагестан «Редакция республиканских
литературных журналов «Соколенок» и
«Литературный Дагестан»

Адрес редакции и издателя:

367000, РД, г. Махачкала, ул. Даниялова, 55.

Электронный адрес редакции:

litdag@mail.ru

Кумыкский язык

Индекс: на год – 63339,

на полугодие – 73904.

Цена свободная.